

M.A.S. – MARKET ANALYSIS & SYNTHESIS
BRUSSELSESTEENWEG 46 A
3000 LEUVEN

service public fédéral
SANTE PUBLIQUE,
SECURITE DE LA CHAINE ALIMENTAIRE
ET ENVIRONNEMENT

federale overheidssdienst
VOLKSGEZONDHEID,
VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN
EN LEEFMILIEU

**FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de
Voedselketen en Leefmilieu**
**Directoraat-generaal Basisgezondheidszorg en
Crisisbeheer**
Cel Planning Gezondheidsberoepen

**Planningsmodellen beroeps-
beoefenaars in de
gezondheidszorg**

Perceel 3 : Uitvoeren enquêtes

Beroepsgroep VERPLEEGKUNDIGEN

Synthese – mei 2010

Colofon

Opdrachtgever	<i>FOD Volksgezondheid, Cel Planning Gezondheidsberoepen</i> Henk Vandenbroele, Diensthoofd Cel Planning Gezondheidsberoepen, Projectcoördinator en Secretaris Planningscommissie Christophe Cop, Attaché Analyst-statisticus Cel Planning Gezondheidsberoepen Tite Kubushishi, Attaché Planningsexpert Cel Planning Gezondheidsberoepen
Opdrachthouder	<i>M.A.S. – Market Analysis & Synthesis</i> Anita Claes, projectcoördinator Virginie Milis, projectadviseur Nele Van Der Donckt, projectadviseur
Datum	Mei 2010
Status document	Synthese
Nazicht en correctie	Christophe Cop, Henk Vandenbroele, Tite Kubushishi

Met dank aan de Werkgroep Verpleegkundigen

Voorzitter	Sabine Hans
Leden	Heidi Vanheusden Yves Mengal Koen Van Den Heede Annemarie Champagne A. Dejace Bert Folens Thijs Lammertyn Miguel Lardennois Pascal Meeus Pedro Braekeveld Peter Van Opstal François Wagemans

In opdracht van het FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Cel Planning Gezondheidsberoepen werden 2.047 verpleegkundigen en verpleeg- en ziekenhuisassistenten bevroegd waarvan 1.033 Franstaligen (50,5%) en 1.014 Nederlandstaligen (49,5%).

De gerapporteerde basis bedraagt 2.032 enquêtes (ongewogen totaal)¹. Met dit aantal is de nauwkeurigheid gelijk aan 2,06% maximale afwijking. Deze totale steekproef heeft toegelaten om significante en statistisch betrouwbare resultaten te bekomen, zowel voor het geheel van de populatie, alsook voor bepaalde onderdelen ervan : voor de steekproef Franstaligen van N=1.006 bedraagt de foutenmarge 3,01% en voor de steekproef Nederlandstaligen N=1.026 is de nauwkeurigheid gelijk aan 2,98% maximale afwijking.

Er werd geopteerd voor een combinatie van een at random steekproef en quotasteekproef. Een quotum werd vastgelegd m.b.t. de taalrol van de respondenten (50% NL / 50% FR). Binnen elke taalgroep werd dan vervolgens de steekproefelementen at random getrokken uit een gegevensbestand dat aangeleverd werd door FOD Volksgezondheid. Het bestand bestond uit 139.219 verpleegkundigen en verpleeg- en ziekenhuisassistenten (VZA) – van maximaal 65 jaar oud - die erkend zijn door FOD Volksgezondheid (al dan niet beroepsactief als verpleegkundige of VZA) en gedomicilieerd zijn in België.

Hoewel de combinatie van quota- en at random steekproef degelijke garanties biedt naar representativiteit van de resultaten, kan niet worden vermeden dat bepaalde subgroepen van respondenten over- of ondervertegenwoordigd zijn in de eigenlijke steekproef. Derhalve werd beslist de resultaten te wegen in functie van geslacht, leeftijd, taalrol en behaald verpleegkundig diploma. De analyse en rapportering van de resultaten is doorgevoerd op basis van de gewogen cijfers. De gewogen gerapporteerde basis bedraagt N=2.028.

Het onderzoek werd uitgevoerd middels postenquêtes met responsverhogende maatregelen. Het veldwerk heeft plaats gevonden in de periode van eind oktober 2009 tot en met eind december 2009. De algemene responsgraad aan de studie bedraagt 58,5% (Nederlandstaligen : 64%; Franstaligen : 54%).

****

87% van de ondervraagde verpleegkundigen of verpleeg- of ziekenhuisassistenten (VZA) (al dan niet beroepsactief) zijn vrouwen (N=2.028), 97,5% is Belg en 2% is een onderdaan van de Europese Unie van niet-Belgische nationaliteit. De gemiddelde leeftijd van de respondenten bedraagt 43,5 jaar (minimum 22 jaar – maximum 67 jaar). 68% van de bevroegden is woonachtig in het Vlaams Gewest, 28% in het Waals Gewest en 4% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

---

¹ Het vooropgestelde aantal van netto-steekproef bedroeg N=1.750.

Naar behaald diploma beschouwd, blijkt 56% van alle ondervraagden A1-gediplomeerd te zijn, 42% heeft een A2-diploma behaald en 13,5% is gebreveteerd als verpleeg- of ziekenhuisassistent. 20% van de door de FOD erkende verpleegkundigen heeft nog een bijkomend (hoger) diploma behaald (zij het een banaba, een kaderopleiding in de verpleegkunde, een licentie of master enz.).

Gehercodeerd naar hoogst behaald 'verpleegkundig' diploma (A1, A2 of brevet VZA) - dus ongeacht of men ook in het bezit is van een hoger of bijkomend diploma, zoals een banaba, licentie enz. - geeft als resultaat dat 56% van de respondenten als hoogste verpleegkundig diploma een A1-diploma heeft, 37,5% heeft een A2 en 6% een brevet VZA. Van een 0,5% van de ondervraagden is niet gekend welk van de 3 vernoemde diploma's zij al dan niet hebben behaald (bv. zij die enkel 'banaba' of 'master' hebben ingevuld).

46% van de ondervraagden heeft in de voorbije 20 jaar zijn/haar eerste verpleegkundig diploma behaald. 32% heeft dit gedaan in de periode 1980-1989, 19% tussen 1970-1979 en 3% tussen 1960 en 1969.

****

80% van de door de FOD erkende verpleegkundigen of VZA (N=1.620) beoefent op het ogenblik van de bevraging (november-december 2009) de functie van verpleegkundige of van VZA : 79% uitsluitend in België (N=1.597), 0,4% in België én in het buitenland (N=9) en 1% uitsluitend in het buitenland (N=14).

20% van de resp. respondenten is thans niet (meer) werkzaam als verpleegkundige of VZA (N=408); circa de helft hiervan is niet (langer) beroepsactief en circa de andere helft beoefent thans een ander beroep dan verpleegkundige uit. 27% van deze laatste groep (N=47) is actief in de onderwijssector, 22% (N=38) in de sociale sector en 14% (N=25) in de commerciële sector.

57% van de verpleegkundigen of VZA die thans de verpleegkunde in België beoefenen, heeft als hoogste verpleegkundig diploma een A1, 39% heeft een A2 en 4% het brevet van VZA. 5% van de groep heeft haar/zijn verpleegkundige beroepsactiviteiten aangevangen met een 'lager' diploma en hebben later een hoger verpleegkundig diploma behaald (4% is gestart met een A2-diploma en heeft nadien een A1 behaald, 1% is gestart met een VZA-brevet en hiervan heeft 0,2% nadien een A1-diploma behaald en 0,8% een A2).

17% van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA beoefent reeds 21 tot 25 jaar zijn/haar functie van verpleegkundige of VZA in België, 16% is in de voorbije vijf jaar (periode 2009-2004) beginnen te werken en 15% is 6 tot 10 jaar beroepsactief. 4% is reeds langer dan 36 jaar werkzaam als verpleegkundige of VZA. Gemiddeld is men 17,9 jaren beroepsactief.

82% van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA is dadelijk na het behalen van het eerste verpleegkundig diploma beginnen te werken als verpleegkundige of VZA. Voor 14% was dit na één jaar. Het gemiddeld aantal jaren dat ligt tussen het behalen van het eerste verpleegkundig diploma en het uitoefenen van de functie van verpleegkundige of VZA bedraagt 0,4 jaar.

7 op 10 van de beroepsactieve ondervraagden nemen de functie van 'verpleegkundige' op, 15% is gespecialiseerde verpleegkundige², 6% hoofdverpleegkundige en 4% verpleeg- of ziekenhuisassistent. Verder is telkens 3% adjunct hoofdverpleegkundige en verpleegkundig-diensthofd. Bijna 1% is hoofd van het verpleegkundig departement en circa 1% geeft een ander antwoord (beroepsactief als lesgever, onderzoeker, in de administratie, ...).

Per week werkt een beroepsactieve verpleegkundige of VZA gemiddeld 34,5 uren. De Franstalige verpleegkundigen presteren gemiddeld iets meer uren per week dan hun Nederlandstalige collega's (resp. 35,9 uren tegenover 33,8 uren). De meeste uren worden gemiddeld door de jongste leeftijdsklassen gepresteerd (20-34-jarigen); de oudste leeftijdscategorieën (55 jaar en ouder) werken gemiddeld het minste aantal uren.

Beschouwd naar het effectief aantal gepresteerde uren per week – gegroepeerd in categorieën -, werkt bijna 55% van de respondenten 31 tot 45 uren per week als verpleegkundige of VZA en 35% presteert 16 tot 30 uren per week. 2% werkt minder dan 15 uren per week en 9% is meer dan 45 uren per week beroepsactief waarvan 3% meer dan 60 uren.

Bij uitsplitsing van de gemiddelde gepresteerde uren per week naar de diverse beroepsactiviteiten gerelateerd aan de uitoefening van de functie van verpleegkundige of VZA, kan vastgesteld worden dat gemiddeld de meeste tijd besteed wordt aan het 'zorgen en toedienen van behandelingen'³, m.n. 18,5 uren per week. Gemiddeld 4,5 uren per week worden besteed aan schriftelijke en mondelinge communicatie⁴ en 3,4 uren aan het bijhouden van het verpleegkundig dossier. Verder besteedt men gemiddeld 1,6 uren per week aan verplaatsingen in de werkplaats gerelateerd aan de patiënten. 1,4 uren per week gaat naar niet-patiëntgebonden administratie enerzijds en beleid en management anderzijds en 1,3 uren naar het schoonmaken (en opmaak) van de bedden en nachttafeltjes. Gemiddeld wordt ook nog 1 u besteed aan verplaatsingen andere dan de woon-werk (bv. verplaatsingen tussen de werkplaatsen, verplaatsingen naar de thuispatiënten, ...).

---

² Voor het aandeel van deze groep dient opgemerkt te worden dat uit de antwoorden blijkt dat dit aandeel niet enkel betrekking heeft op de door de FOD erkende specialisaties maar ook op wat de respondent aangeeft als zijnde een 'verworven' specialisatie zonder dat deze als dus danig erkend is als specialisatie.

³ Met inbegrip van de activiteiten van preventie, gezondheidsvoorlichting en medische diagnose.

⁴ Communicatie andere dan het bijhouden van het verpleegkundig dossier zoals overdracht van dienst, vergaderingen, overleg met de naaste familieleden, het team, de artsen en andere beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg, ...

Op basis van het gemiddeld aantal gepresteerde uren per week door de gehele groep van beroepsactieve verpleegkundigen (inclusief zij die bepaalde activiteiten niet opnemen), kan gesteld worden dat 48% van de tijd van de verpleegkundigen en VZA besteed wordt aan 'zorgen en toedienen van behandelingen', 11,5% aan schriftelijke en mondelinge communicatie en 9% aan het bijhouden van het verpleegkundig dossier. 4% van de tijd gaat naar patiëntgerelateerde verplaatsingen op de werkplaats alsook aan beleid en management. 3,5% van de uren van alle respondenten wordt besteed aan niet-patiëntgebonden administratie en nog eens 3% aan het schoonmaken (en opmaak) van bedden en nachttafeltjes.

92% van de ondervraagden die momenteel hun functie van verpleegkundige of VZA beoefenen, werkt in een uitsluitend bediendenstatuut. Zij presteren onder dit statuut gemiddeld 33,4 uren per week. 5% van de respondenten is enkel beroepsactief als zelfstandige, deze groep presteert gemiddeld per week 50,4 uren. 3% combineert beide statuten en werkt gemiddeld in totaliteit 45,2 uren per week.

93% van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA (exclusief zij die uitsluitend als thuisverpleegkundigen werken) werkt op één werkplaats, 5% werkt op 2 plaatsen en telkens 1% is actief op resp. 3 en 4 plaatsen.

58% van de respondenten werkt in een ziekenhuis, 17% in een rusthuis en/of rust- en verzorgingstehuis, 7% in de psychiatrie (ziekenhuis én Geestelijk Gezondheidscentrum) en 15% in de thuisverpleegkunde. Alle andere mogelijke settings (zoals bv. een instelling, een MPI, het onderwijs, Kind en Gezin, een bedrijfsgeneeskundige dienst, ...) werden gegroepeerd in de categorie 'andere' (9%)⁵

Gemiddeld presteren de verpleegkundigen die in de psychiatrie werken de meeste uren per week (35 u/wk), gevolgd door de ziekenhuisverpleegkundigen (32,9 u/wk) en zij die tewerkgesteld zijn in een rusthuis of RVT (32,2 u/wk). De verpleegkundigen gegroepeerd in de categorie 'andere settings' werken er gemiddeld 27,5 uren per week. De verpleegkundigen tewerkgesteld in de thuisverpleging presteren gemiddeld 31,8 uren per week.

Op basis van het gemiddeld aantal gewerkte uren per week door de gehele groep van de ondervraagde beroepsactieve verpleegkundigen blijkt dat 56% van de uren gepresteerd wordt in een ziekenhuis, 16% in een rusthuis of RVT, 12,5% in de thuisverpleging, 7% in een psychiatrische setting en 7% in de overige settings.

Bij beschouwing van het gemiddeld aantal uren per week die exclusief in de onderscheiden settings (dus zonder combinatie met andere settings) worden gepresteerd, kan vastgesteld worden dat een verpleegkundige of VZA die enkel en alleen in een ziekenhuissetting haar/zijn functie opneemt er gemiddeld 33 uren per week werkt – 99% van hen is hier tewerkgesteld in een uitsluitend bediendenstatuut.

---

⁵ Indachtig dat een verpleegkundige binnen meerdere settings beroepsactief kan zijn of is.

De verpleegkundige of VZA die enkel en alleen in een rusthuis of RVT werkzaam is – eveneens praktisch allen als bedienden (99%)-, presteert er gemiddeld 32 uren per week. De verpleegkundigen die enkel in de thuisverpleging actief zijn, werken gemiddeld 37,5 uren per week. 62% van hen werkt in een uitsluitend bediendenstatuut met een werkweek van gemiddeld 30 uren; 35% is uitsluitend actief als zelfstandige thuisverpleegkundige – zij presteren gemiddeld bijna 50 uren per week. 3% combineert beide statuten en werken gemiddeld 53,3 uren per week. Zij die exclusief in een psychiatrie-setting beroepsactief zijn – allen in een uitsluitend bediendenstatuut -, werken er gemiddeld 35,5 uren per week.

Gemiddeld wordt er door de gehele groep van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA 4,5 uren per week besteed aan het onthaal, begeleiding en evaluatie van stagiairs. De adjunct hoofdverpleegkundigen besteden hier gemiddeld de meeste uren (7,2 u/wk), de VZA het minste (2,6 u/wk).

32% van de respondenten levert geen prestatietijd aangaande stagebegeleiding. Wordt dan enkel de groep van verpleegkundigen of VZA beschouwd die effectief wel hierbij betrokken is, dan blijkt dat gemiddeld 6,6 uren per week door deze groep besteed wordt aan stagebegeleiding. De adjunct hoofdverpleegkundigen presteren gemiddeld hieraan de meeste uren (7,2 u/wk) en de hoofdverpleegkundigen het minste (3,9 u/wk).

Gemiddeld volgen de ondervraagde beroepsactieve verpleegkundigen of VZA 26,2 uren bijscholing per jaar. De verpleegkundige-diensthouders nemen gemiddeld de meeste uren bijscholing op per jaar (51 uren per jaar), de VZA het minste (16,7 uren per jaar).

Voor 6% van de respondenten wordt er zero uren bijscholing genoteerd. Wordt dan enkel de groep van verpleegkundigen of VZA beschouwd die effectief het aantal uren dat zij bijscholing volgen op jaarbasis, dan blijkt dat deze groep hieraan gemiddeld 28 uren per jaar besteedt. Ook hier laten de verpleegkundige-diensthouders het hoogste gemiddeld aantal uren noteren (51 uren per jaar) en de VZA het minste (18,6 uren per jaar).

97,5% van de in het BHG wonende verpleegkundigen of VZA werkt ook in dit gewest. Voor zij die woonachtig zijn in het Waals Gewest bedraagt het aandeel werken én wonen in hetzelfde gewest 94%. De in het Vlaams Gewest wonende beroepsactieve verpleegkundigen of VZA migreren proportioneel het meest : 91,5% woont en werkt in het Vlaams Gewest, 7% gaat werken in het BHG en 1% in het Waals Gewest.

Op de vraag hoe men het verloop van de verdere carrière ziet in termen het aantal te presteren uren per week (toename, status quo, afname), geeft 69% van de ondervraagde beroepsactieve verpleegkundigen of VZA aan de eerst komende 5 jaar hieromtrent een status quo te verwachten. 10% voorziet in deze periode een toename van het aantal uren, 16% een afname en 5% denkt er aan tussen 2009 en 2014 volledig te stoppen met werken. Het status-quo aandeel daalt evenwel naarmate men het gevraagde verder in de tijd dient te projecteren. Consequent hiermee nemen dan wel enerzijds de aandelen 'afname van het aantal te werken uren' en 'volledig stoppen' gradueel toe en neemt anderzijds het aandeel 'toename te werken uren' af.

19% van de thans beroepsactieve verpleegkundigen of VZA denkt resp. nog 11 tot 15 en 16 tot 20 jaar de functie van verpleegkundige of VZA uit te oefenen in België vooraleer er definitief mee te stoppen. 18% denkt nog 6 tot 10 jaren te werken.

In veel gevallen komen de opgegeven aantal nog te werken jaren overeen met de pensioenleeftijd. Zo wordt vastgesteld dat meer dan de helft van diegenen die nog 11 tot 15 jaar denken beroepsactief te zijn als verpleegkundige of VZA (54%) 45 tot 49 jaar oud is en 30% is tussen de 50 en 54 jaar.

Globaal geeft 10% van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA aan te willen stoppen binnen dit en 5 jaar. Dit is het geval voor het merendeel van de respondenten die thans 60 jaar en ouder zijn. 1% van de ondervraagden geeft aan te stoppen binnen 41 tot 45 jaar; het gaat hier uitsluitend om verpleegkundigen die thans 20 tot 24 jaar oud zijn en recent gestart zijn met werken. Gemiddeld raamt de ondervraagde groep nog 17,8 jaren werkzaam te zijn als verpleegkundige of VZA om er dan definitief mee te stoppen.

95% van de beroepsactieve verpleegkundigen of VZA oefent naast zijn/haar functie van verpleegkundige of VZA géén andere professionele activiteit uit. Hoe hoger de functie, hoe hoger het aandeel beoefening van een nog andere professionele activiteit.

Voor de 5% die naast zijn/haar functie van verpleegkundige of VZA wel nog een andere professionele activiteit uitoefent (N=72) betreft het voor één derde van hen een functie in de onderwijssector (31,5%). Hierna volgt de commerciële sector (13%), navorsing en overheid (telkens 8%). Bijna de helft van de resp. respondenten (N=34) gaf nog een ander antwoord, zoals zelfstandige, pedicure, schrijnwerker, horeca, animatie, ...

Uit de vraag hoe men het huidige beroep van verpleegkundige of VZA beoordeelt en dit middels een 12-tal items, blijkt dat het item 'werkzekerheid' door de gehele groep van de beroepsactieve verpleegkundigen proportioneel het meest positief wordt beoordeeld (87%). Ook de items tevredenheid van de patiënten en jobvoldoening worden als één van de meest positieve beoordeeld (telkens 56%).

Items die het meest negatief worden beoordeeld zijn werklast, psychologische druk, stress (telkens 66%) en inkomen (55%). Andere aspecten waarvan het aandeel negatieve beoordeling hoger ligt dan de positieve, zijn : beroepsrisico's (resp. 45% tegenover 11%), eisen van de patiënten (resp. 43% tegenover 16%) en evenwicht tussen privé en professioneel leven (resp. 40% tegenover 25%).

****

19% van de ondervraagde verpleegkundigen of VZA beoefent (momenteel) niet de functie van verpleegkundige of VZA in België (N=391). Dit betreft zowel diegenen die niet (langer) beroepsactief zijn (N=193 of 9,5%) of zij die tegenwoordig een ander beroep uitoefenen dan verpleegkundige of VZA (N=179 of 9%) als zij die uitsluitend de functie van verpleegkundige of VZA beoefenen in het buitenland (N=15) of zij die werkzaam zijn als interimaris, tijdelijk zonder contract zijnde (N=5).

94% van de ondervraagden die thans niet (meer) de functie van verpleegkundige of VZA in België beoefenen, heeft vroeger de functie wel uitgeoefend in België (N=368).

Logisch gezien zijn het proportioneel meer de 'oudere leeftijdsklassen' (60+, 55-59-jarigen) die in het verleden beroepsactief geweest zijn in België in vergelijking met de jongere leeftijdsklassen.

Het gemiddeld aantal jaren dat men beroepsactief geweest is als verpleegkundige of VZA in België bedraagt bijna 16 jaren. Het gemiddeld aantal gewerkte jaren als verpleegkundige of VZA in België ligt uiteraard ook hoger in de leeftijdsklasse > 60 jaar dan zij die jonger zijn.

Op de vraag of men al dan niet de intentie heeft om in de toekomst de functie van verpleegkundige of VZA (opnieuw) te beoefenen in België, antwoordt 9 op 10 van de betrokkenen hierop negatief (N=338).